

HARMONIJI IZ DOMA*

PO PRIPOVEDOVANJU URBANA ŽIROVNIKA

Urban Žirovnik, Miklčov Ban iz Verda, je rojen 25. maja 1928. Bister, zvedav opazovalec življenja in ljudi od malih nog dalje, je danes neprecenljiv poznavalec in pripovedovalec, pravi živi most, ki nas s svojimi zgodbami povezuje z bolj ali manj daljno preteklostjo. Večkrat sem mu prisluhnila in ga tudi spraševala o mnogočem iz preteklosti našega kraja. Zanimalo me je tudi, kako in kdaj je obratovala Kotnik-Lenarčičeva tovarna glasbil na Lošci pri Vrhniki, o kateri danes ni več nobenega sledu.

Ban Žirovnik mi je pripovedoval o Franu Kotniku, ki da je bil premišljen gospodar. Prav tak je bil njegov zet Josip Lenarčič, ki ga je nasledil. Ob obilju lesa, ki ga je imel v gozdovih nad Verdom in Vrhniko, in vedno plovni vodni poti po Ljubljanci, je postavil nedaleč od svoje posesti v Verdu, na levi strani Ljubljance, na sicer poplavni Lošci, tovarno glasbil in upognjenega pohištva. Les iz gozdov so za potrebe tovarne tovorili do Retovja, pri Maroltu v Verdu so ga zvalili v reko in potem spustili do Lošce, kjer so ga pod tovarno lovili in spravljali na suho. Tako so privarčevali pri vožnji naokoli po poteh preko Vrhnike do Lošce. Nad proizvodnjo v tovarni je bedel mojster Rosenwirth.

Edini ohranjeni del "Harmonija iz Doma" – premakljivo notno stojalo (foto Tatjana Oblak Milčinski, 2012).

Tovarna je delala dobro, a je bilo njene izdelke težko plasirati na trg. Lenarčič je spoznal, da težko konkurirajo že znani in uveljavljeni tovarni Petofi, ki je zasedala večino nekdanjega avstro-ogrskega tržišča: »Pod ceno ne moremo izdelovati harmonijev, raje prenehajmo ...« in tovarno so zaprli. Harmoniji in klavirji iz Lenarčičeve tovarne so bili vseeno še dolgo znani in dragoceni inštrumenti. Ban Žirovnik se spominja, da je videl primerek klavirja, na katerem je bil emblem z imenom vrhniške tovarne, na Dedinju, ko je kot gardist služil vojsko v Beogradu. Harmonije pa je videl tudi v Budimpešti in Pragi, ko se je kot šofer tovornjakov ali avtobusov na dolgih poteh ustavljal v teh mestih.

* Narečni zapis pripovedi je objavljen v knjigi: Tatjana Oblak Milčinski, Svi šle wakapavat turšca na Mah, Kmečki glas, 2006, str. 134.

V zgornjem delu gospodarskega poslopja nekdane Marjanč'nkove domačije (na fotografiji desno) je bil po drugi svetovni vojni Kulturni dom in prostori Krajevne skupnosti Verd. Domačini so stavbo poznali kot "Dom".
(Foto: Tatjana Oblak Milčinski, 2012.)

Enega od harmonijev je imelo pred drugo svetovno vojno tudi Prostovoljno gasilsko društvo Verd, ki je bilo tedaj, tako kot druga gasilska društva, pravzaprav nosilec splošne kulture v našem kraju. Pevci so ga uporabljali za pomoč pevskega zboru. Med vojno ga je na svojem domu pred okupatorji skrival Franc Furlan, Markocov očka (1895–1995), ki je bil med drugimi tudi ljubiteljski zborovodja. Po vojni je za harmonij skrbel Stanko Istenič (Matičkov), sicer pismonoša. Bil je tudi zborovodja in pevec, odličen basist. Prepeval je celo, ko je raznašal pošto, pa Poročevalca, Ljudsko pravico, Delo.

Ban Žirovnik se spominja celo njegovih duhovitosti. »Ooo, sem ti pripeljal Garanje, Garanje!«, je prepeval, ko je pripeljal Delo.

Harmonij so potem postavili v kulturni dom v Verdu (nad trgovino Kmetijske zadruge Vrhnika), kjer so ga uporabljali pevci zbora Liko Verd, dokler niso vaj preselili v Cankarjev dom na Vrhniki.

Harmonij je ostal v Domu, kjer nihče ni več skrbel zanj. Konec 80. let so vsega razsutega odpeljali na smetišče.

Ko smo urejali to številko Vrhniških razgledov, nas je presenetila vest o smrti Urbana Žirovnika. Umrl je 20. februarja 2013. Naj bo ta prispevek tudi v njegov spomin.